

Egyháztörténelmi adatok.

CLII.

A papmarasztás eltörlése.

A XVIII-dik százban is volt eset rá, hogy a világi hatóság áldásosan szólott bele a hiányos vagy félszeg egyházi rendelkezésekbe. Dávid Ferencz idejéből maradt az a túlságos demokratikus szokás, hogy év végén a papot, mestert elbocsátották az ekkléziából, vagy újra megválasztották a következő évre. Képzelné lehet, mily igazságtalan üldözés támadt néha ebből a szabadelvűnek látszó, de voltaképp igaztalan intézkedésből. Egyik-másik nemes úr valóságos zsarnoka volt az elbocsátástól rettegő belső embereknek. Uzoni Fosztó István leírta az ő idejében történt orvoslását az elfajult állapotoknak. „*Constitutiones Synodales et Consistoriales*“ című gyűjteményes munkája 35–36. lapjáról közöljük az ide vonatkozó részleteket.

De Auditoribus et eorum ad Ministros Relatione.

Szomorú sorsa vala a nem régi időkben az Isten szolgáinak az magok hallgatóira nézve, a kiknek ostoba, tudatlan hatalma alatt nyög vala a belső rend, midőn nevezetesen a marasztalásokban minden mocskot elkövetvén papján, mesterén, hányva-veti vala többire rendes ok és a maga paraszt conceptussa szerint az hallgató; az honnan származott ama paraszt példabeszéd: *A paraszt embernek hatalma van a papján s bocskora lyukán.* (Mert annyi lyukat és oda csinál, az hová néki tetszik.)

Lett e keserves sorsnak enyhülése ilyen alkalommal: Felállván Háromszéken a Limitanea Militia, midőn tudtára lett a királyi Felségnek, mennyi vacansok, Papok, Mesterek volnának Háromszéken, hová ugyan sietnek vala régen a ministerek, mint valami paradicsomban, hogy ott mint az herék némelyek, a magok jószágokban a privilegiummal,¹ majd minden munka és belső szolgálat nélkül élhetnének.

¹ Adómentesség.

E mozdította arra a Felséges Királyt, hogy Anno 1778. parancsolat jőne mind a Lutheranus, mind a Reformatus, mind az Unitárius Superintendenseknek arról, hogy adnák opiniojukat, miképpen lehetne az Vacánsok szaporodásának elejét venni?

E parancsolatra való feleletének az Reformatus Superintendensnek punctumai ezek voltak:

1. Egy is új, se pap, se mester, addig ne légyen, se a Dioecesisben lévő Seniorok ne engedjenek lenni, míg a vacansok közül azok, kik szolgálatot tehetnek, régi belső állapotjukban vissza nem tétetnek.

2. Keményen megparancsoltassék a falusi lakosoknak, hallgatóknak, hogy papjokat, mestereket minden kicsiny, haszontalan dologért el ne küldjék, és mást azon belső emberek közül fel ne végyenek mindaddig, míg a betegség és vénség nékiék engedi szolgálni, hanemha valami nagy gonoszságot, czégeries bünt cselekednének.

3. A belső személyek, a mely Dioecesisben egyszer belső emberré lesznek, a magok laktok földére (t. i. Háromszékre, mert a volt az indító ok) különben ne mehessenek, hanem mikor vagy az ott való papok defectussán, vagy az ott lévő vacansoknak felvétetése után, azon helyre papoknak vagy mestereknek hivatnak és bocsáttatnak.

A Lutheranusok Superintendense pedig ezt felelte: 1-mo. Az Augustana Confession lévő hallgatóknak nincs szabadságokban, magok belső embereket elküldeni, hanem a mi difficultás papok és mesterek közt léjend, a Consistorium igazítja és ha különben nem lehet, egy belső embernek más helyben való tételével szokott lenni. 2-do. Mivel a tanító mesterek hivatala csaknem mindenütt változandó, úgy, hogy egy helyből másban tétetnek, e felől a szász nátio még 1617 eszt. 17. X-bris szebeni gyűlésében végezte vala, hogy a vacans mesterek 2 esztendő alatt az ecclesiai immunitásban megmaradjanak, ha pedig 2 esztendő alatt viszont mesterekké nem lehetnének, osztán ne is lehessenek, hanem adó alá menjenek.

Ezekre lett a Királyi kegyelemnek ilyen Rescriptuma: Hogy az Reformatus Superintendenstől felküldött 3 punctumok ezután observáttatnának és az a mód, melyet a szász nátio a belső személyek iránt követett és tartott, ezután a Reformatusoktól és Unitáriusoktól is megtartatnának. Már ma nem maraszt az hallgató, nem lehet vacantiában maradni, hanemha czégeries bünért örökösön; az hallgatók és ministerek között való differentiák per transpositionem¹ orvosoltatnak.

¹ Áthelyezéssel.

GONDOLATOK.

Felső-Zsuk, 1903. április hó.

A pénz.

Mi is az a pénz? melyre oly nagy a szükség minden anyagi és szellemi vállalkozásainknál?

Megkísérlem nagyjából esetelni.

Sokan, midőn egykedvűen elhaladnak mellette, nem is képzelik, mily nagy dolog az.

A pénz a mindent mozgató erő, mely előtt nincsen lehetetlen. Ő a világi dolgok főintézője, kinek joga van mindenbe beleszólni. Hatalmas, hatalmát növeli a titokzatosság, mely koronkint övedzi, mert gyakran nem tudjuk, hol keressük. Csak a nyomásról, melyet reánk gyakorol, érezzük, hogy az ő, más nem lehet. Most teljes pompát fejt ki az emberek bámulatára, majd szerényen meghuzódik egy kávéház asztala mellett, mint egy egyszerű nyárspolgár. De azért mindig tudja: hol van az emberek gyöngéje, miben áll saját ereje és mit kell tennie. E célnak megy feltartóztatlanul. Nem ösmer akadályt. Leveri, félretolja azt irgalom nélkül, ha útjában áll. Csábszavára a kőszívű emberek is megindulnak és igéző tekintete előtt meghajlik úr és szegény. Parancsait, mint egy despota osztogatja. Jaj annak, ki ellenszegül. Midőn prédára indul, hatalmas karjával belekapaszkodik mindenikünk életviszonyaiba, ellenállhatatlan erővel magával ragad, hol felemel, hol lesujt, a milyen az egyén és a környező viszonyok. Míg másfelől genialis emberek még pelyhes terveit — keblén melengetve — szárnyra segíti, hogy azok megvalósulhassanak: ez által lehet egy emberöltőt visz előre a civilizatio magaslatai körébe, kórházakat épít a szegények számára és megnyitja a börtön kapuit azoknak, kik benne bíztak és csalódtak. Így lesz az emberiség jóltevője s megfosztója egyaránt. Ez igaz képe a pénz hatalmának.

Azért becsüljük is meg társadalmi tényezőinknek ezen nagy hatalmát, mint feladataink teljesítésénél nélkülözhetlent. De nem a

pénzt, melyet Judás Iskáriotesnak árulásdíjban fizettek, nem azon pénzt, melyet önző ezélok kielégítésénél pazarolnak el, mely élvágyaink fokozója gyanánt rajtunk erőt vesz, hanem azon pénzt, mely a szegények, nyomorultak baján segít és minket a szerencsétlenek és elhagyottak istápjává avat fel.

*

Midőn látjuk a természet rendjének megnyilatkozását a nagy mindenségben, a havasok, a lombkoszoruzta bérezek minden lakóján, minden élő és holt szervén, minden jelenségén; midőn észleljük, hogy a havasok oldalait borító sudar fenyő-állagok, azok alján az egyes hatalmas tölgy, a bérezek gerinczét uraló bükk gyertyán és szílerdőségek, mint a völgyben a fűz- és éger-csoportok, úgy az ezek tövében legelő baromesordák és juhnyájak, valamiat a gazdátlan szabadjában kóborló vad, az afrikai és ázsiai nádasok réme, az oroszlán, mint a mi legkissebb ártatlan bogarunk, az embereket tápláló gabonaföldek épügy, mint a halmokat és völgyet befutó virágszónyeg és zöldpázsit, a nap- és csillagrendszer, a tenger, a vizek és a föld mélységes és titokzatos birodalmai, valamint az összes, a nagy világűrben előforduló természeti tünemények, egyszerűval minden bizonyos meghatározott ezélt szolgál, melyet egy magasabban álló felsőbb lény, láthatatlan szellem gondos keze vezet és igazgat olykép, hogy minden élő szervezet megtalálja a fennmaradásához szükségeset, midőn ezeket látjuk: magunkba szállva, csodálattal hajlunk meg kicsinységünk érzetében, e bámulatos összhang és rend felett, hol minden szerv kimaradhatlan pontossággal teljesíti feladatát az Isten nagysága, bölcsesége előtt, ki mindezeket teremtette és fenntartja és kinek akarata nélkül a legparányibb atom sem kezdheti meg működését.

Midőn a természet nagyszerűségét és szépségét csodáljuk, mindannyiszor hívő lelkünket szent áhitat fogja el és gondolatunkban leborulva előtted, oh nagy Isten! imádkozunk.

BÁRÓ PETRICHEVICH-HORVÁTH KÁLMÁN.

KÜLÖNFÉLÉK.

Nyilvános köszönet. Fogadják a nyilvánosság terén is a legszívesebb méltányoló elismeréssel összekötött hálámat, mindazok a nagyérdemű tisztelőim, kik lelkészi szolgálatom ötven éves fordulója alkalmával üdvözlétükkel felkeresni méltóztattak.

Bölon, 1903. jul. 10.

Lőfi Áron,

unitárius-lelkész, esperes.

XIII. Leo. Negyedszázéves pápaság után magas életkorban letűnt a harcztérről. A róm. kath. egyház nagy pápát látott benne. Nehéz viszonyok közt örökölte a pápaságot. Olaszország épp azelőtt egyesült és a pápa elvesztette világi hatalmát. IX. Pius a pápai csallhatatlanságot állittatta oda a római zsinattal a világi hatalomtól megfosztott pápaság tekintélyének emelésére. XIII. Leo politikája e jegyben a középkori kereszténység felújítása lett. Huszonöt éves pápasága alatt minden törekvése e célban fut össze. Megkezdődött minden országban a r. kath. hívek fanatizálása és a „békepápa“ zajgó tömegekkel dolgozik és nyúl be az államok életébe. A róm. kath. népségeknak fölhasználása az egyes államokban, bel- és külpolitikai kérdésekben a római egyház és a pápai tekintély előnyére nem egy esetben sikerült. XIII. Leo e diplomatiában culminál. Tudomány, előhaladás, mivel szintén dicsérik, más kérdés. Hiszen Brunetiére francia író a Leo pápánál tett látogatás után bocsátotta világgá feltűnő frázisát: „A tudomány esődjét“. A tudomány restaurálása oly módon, a hogy azzal az elhunyt pápa foglalkozott, Aquinoi Tamás szellemében, nem jelenthet előhaladást a műveltség történelmében. Sőt tudományellenes íratot r. kath. írók annyit talán egy pápa alatt sem írtak, annyi tudományellenes ismeretterjesztő füzetet a nép számára ki nem adtak, mint XIII. Leo alatt. És más kérdés az a „nagy“-nak híresztelt terve is, hogy a világ összes keresztényeit egyesítse a pápaság alatt. Ezt megkísérllette a görög, syriai és más keleti keresztényeknél, megkísérllette az